

Din ve Bilim
Muş Alparslan Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Dergisi

Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi
Region and Science - Journal of Muş Alparslan University Faculty of Islamic Sciences
e-ISSN: 2667-7717 Aralık/December 2022, 5(2): 342-360

**Süleyman Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* Adlı Eserinin
İncelenmesi**

Analysis of Suleyman Nahîfî's Named Work *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ*

Hasan Fahri TAN

Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Kıraat Anabilim Dalı /
Lecturer, Muş Alparslan University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Recitation,
Muş/Türkiye

hf.tan@alparslan.edu.tr

ORCID: 0000-0003-0582-735X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 15 Kasım / November 2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Aralık / November 2022

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

DOI: 10.47145/dinbil.1205459

Bu makale yazarın “Süleyman Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* Adlı Eseri (İnceleme-Tenkitli Metin)” (Danışman: Doç. Dr. Mehmet Korkut Çeçen, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir./ This article is based on the author's master thesis titled “Suleyman Nahîfî's *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* (Review-Criticized Text)” (Advisor: Assoc. Prof. Mehmet Korkut Çeçen, İnönü University, Institute of Social Sciences, 2021), Malatya/Türkiye).

Atıf / Citation: Tan, Hasan Fahri. "Süleyman Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* Adlı Eserinin İncelenmesi / Analysis of Suleyman Nahîfî's Named Work *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ*". *Din ve Bilim - Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 5/2 (Aralık 2022): 342-360. doi: 10.47145/dinbil.1205459

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dinbil> | **mailto:** dinbil@alparslan.edu.tr

Telif Hakkı&Lisans / Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

Published by Muş Alparslan University, Faculty of Islamic Sciences, Muş, 49250 Turkey.

Öz

Bir insanın ataları hakkında bilgi sahibi olmak adına araştırmalar yapması tarih boyunca bir edim olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek aile gerekse aileleri oluşturan sülalelerin bilgisi sözlü kültürle olsun, yazılı kültürle olsun nesilden nesile taşınmıştır. Bir ailenin ulaşılabilen en eski büyüğünden başlanarak içinde bulunulan zamandaki en genç ferdine kadar bir ağaç resmi veya doğrudan sıralama vasıtasıyla oluşturulan eserlere şecere adı verilmektedir. Şecere, kadim bir gelenek olup Türk toplumunun yanı sıra Fars, Hint ve Arap toplumlarında önemli bir yere sahiptir. Asil bir soydan gelmenin üstünlük vesilesi kabul edildiği bu toplumlarda özellikle yönetici kesimin nesep tespitine önem verilmiş ve bu geleneğe uyarak birçok eser kaleme alınmıştır. Bu bağlamda Hz. Peygamber (sav.)'i tanımak, onun hayatını içselleştirmek ve şefaatine nail olmak için Hz. Peygamber'in şeceresini yazmak Müslüman şair ve yazarların tarih boyunca ilgisini çekmiş ve bu alanda telif ve tercüme, manzum ve mensur olmak üzere birçok eserler verilmiştir. Bunlardan biri de el-Cevvânî'nin *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* adlı eseridir. Söz konusu eseri, 18. yüzyıl şairlerinden Süleyman Nahîfî, "*Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ*" adıyla Arapçadan Türkçeye tercüme etmiştir. Nahîfî'nin eserindeki edebî dil ile metnin bazı yerlerinde mısra, beyit ve rubailer kullanması eseri tercümeden ziyade telife yaklaştırmıştır. Söz konusu eser Türk-İslam Edebiyatı alanına dair önemli bir yer teşkil etmektedir. Mezkûr eser önemine binaen alana katkı sağlaması amacıyla bu çalışmaya konu edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Şecere, el-Cevvânî, Süleyman Nahîfî, Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ

Abstract

The genealogy, which is described as a chart showing all the members of a lineage or family, starting from the most distant known ancestor to the last members, in the form of a tree emerging from a root, is an ancient tradition and has an important place in Turkish, Persian, Indian and Arab societies. In these societies, where coming from a noble lineage is accepted as a means of superiority, especially the determination of the lineage of the ruling class was given importance and many works were written in accordance with this tradition. In this context, In order to know the Prophet, to internalize his life and to attain his intercession, Writing the genealogy of the Prophet has attracted the attention of Muslim poets and writers throughout history, and many works have been given in this field, including copyright and translation, verse and prose. One of them is al-Cevvânî's work named *as-Şeceretü'l-Muhammediyye*. Suleyman Nahîfî, one of the 18th century poets, translated the work in question from Arabic to Turkish with the name "*Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ*". The literary language in Nahîfî's work and the use of verses, couplets and rubais in some parts of the text brought the work closer to copyright rather than translation. The work in question constitutes an important place in the field. It has been studied in order to contribute to the field based on the importance of the aforementioned work.

Keywords: Classical Turkish Literature, Genealogy, Süleyman Nahîfî, Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ

Giriş

Çalışmamızın konusu 18. yy. şâirlerinden Süleyman Nahîfî'nin (1151/4 Eylül 1738) *Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ* adlı eserinin incelenmesidir. Bu eser, Hz. Muhammed (sav.)'in şeceresi, hanımları, çocukları, Hulefâ-i Râşidîn, arkadaşları, komutanları, şairleri ve kullanmış olduğu günlük eşyaları ve savaş teçhizatı hakkında bilgiler içeren mensur bir eserdir. Süleyman Nahîfî bu eserini Mısırlı ensâb âlimi Muhammed b. Es'ad el-Cevvânî'ye ait *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* adlı Arapça eseri tercüme ederek ve esere yer yer kendi beyit ve rubâilerinden de eklemeler yaparak oluşturmuştur. *Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ*'nın kaynakları araştırılırken el-Cevvânî'nin eserleri de genel olarak araştırılmış; bunlardan *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe* nüshalarının nerede olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi Laleli Koleksiyonu 2062, 2064 ve 2065 numaralarda kayıtlı *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe* nüshaları tespit edilmiştir. Bu nüshalardan 2062 ve 2065 nolu Laleli nüshalarında belli bir cetvel takip edilmiş olup bu cetvellerde müstensihin kendisinden önce yazılan

eserlerde herhangi bir değişiklik veya sıra değişikliğine gitmeden yazdığı görülmüştür. Başlık ve muhteva olarak aynı isimli her üç nüsha, gerek yazım tarihi gerek üzerindeki düzeltmelere baktığımızda 2064 numaralı Laleli koleksiyonu nüshasının en düzenli nüsha olduğu görülmüştür.

Bu üç yazmada zikredilen isimlerin ve sıralamalarının Hulefâ-i Râşidîn'den, Peygamber efendimizin çocukları, eşleri veya aşere-i mübeşşere'ye kadar birbirleri ile benzer oldukları; sadece *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye*'de bahsedilen Hz. Peygamber'in hizmetçileri, câriyeleri, köleleri, komutanları, işçileri, binitleri ve silahlarının bulunduğu bölümün *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe*'de olmadığı tespit edilmiştir. *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe*'nin 2064 numaralı Laleli nüshası ile matbu *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* karşılaştırıldığında "Ravza-i sâlise" bölümünün *et-Tuhfetü's-Şerîfe*'de bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* neşrinin başında Türkçe tanıtım metni, sonunda ise bir dua metni yer almaktadır. "Ravza-i sâlise" ve ek kısımlar dışında *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe*'nin 2064 numaralı Laleli nüshası ile *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* metninin birebir aynı olduğu görülmüştür. Mezkûr iki eserde hem isim sıraları hem de metin içerikleri aynı şekilde yer almıştır. Bu benzerlikleri daha rahat tespit edebilmek adına her iki nüshayı karşılaştırdığımızda metinlerin nesep bilgisi ile başladığı ve iki eserin de Aşere-i Mübeşşere ile bittiği görülmüştür. Bunların dışında 2064 numaralı Laleli nüshası ile *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* karşılaştırıldığında içeriğin yanı sıra, sayfa süslemeleri ve sayfa tasarımının dahi birebir aynı olduğu görülmüştür. Aşağıda her iki müellifin hayatları ve eserleri hakkında kısaca bilgi verildikten sonra mevzu bahis iki eserin mukayesesine geçilecektir.

1. el-Cevvânî ve Süleyman Nahîfî'nin Hayatları ve Eserleri

1.1. el-Cevvânî'nin Hayatı ve Eserleri

1.1.1. el-Cevvânî'nin Hayatı

Mısır'da 525/1131 yılında dünyaya gelen Cevvânî'nin Künyesi Ebû Ali Şerefüddîn Muhammed b. Es'ad b. Ali el-Hüseynî'dir.¹ Aslen Musullu olan dedelerinin daha sonra yerleştikleri Medîne yakınlarındaki Cevvâniye'ye nisbetle el-Cevvânî nisbesi ile anılmaktadır. Alevî, Hüseyinî, Ubeydî, Mâlikî nisbeleriyle anıldığı da görülen el-Cevvânî'nin 588/1192'de vefat eden,² Reşidüddin Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Şehrâşûb ile karıştırılmış olmasından dolayı Mâzenderânî nisbesiyle anıldığı da görülmektedir.³

Tahsîlini babası Ebü'l-Berekât Es'ad b. Ali en-Nahvî, fıkıh âlimi Abdurrahman b. Hüseyin b. Cebbâb, Abdülmün'im b. Mevhûb, Abdullah b. Rifâ'a es-Sâdî, edip ve kıraat âlimi Muhammed b. İbrahim el-Kîzânî gibi hocalardan tamamlamış ve ensâb ilmi konusunda ise daha çok Ebü'l-Hüseyin b. Yahyâ b. Haydare el-Erkatî'den faydalanmıştır. el-Cevvânî bir müddet de İskenderiye, Dımeşk ve Halep'te bulunmuş ve buralardaki ilmî çevrelerle irtibat kurmuştur. 556/1161 yılı sonlarında Mısır'da nakîbüleşraf olarak görevlendirilen el-Cevvânî bu görevinden azledildikten sonra da Fâtımî sarayında nakîbü'n-nükabâ görevine getirilmiştir.

567/1171 yılında Fâtımîlerin yıkılmasından sonra kurulan Eyyûbîler'in sultanı Selaheddîn-i Eyyûbî, el-Cevvânî'yi himayesine almıştır. el-Cevvânî 588/1192 yılında Mısır'da vefat etmiştir.⁴

¹ Hayreddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim li-Eşheri'r-Ricâlî ve'n-Nisâ-i min'l-'Arab ve'l-Müsta'ribîn ve'l-Müsteşrikîn* (Beirut: Dâru'l-İlmi'l-Melâyîn, 2002), 31.

² Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zünûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*, nşr. Kilisli Muallim Rifat-Şerefeddin Yaltkaya (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2017), 520.

³ Mustafa Öz, "Cevvânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 7/464.

⁴ Franz Rosenthal, *The Encyclopedia of Islam* (Leiden, 2019), 101.

1.1.2. Eserleri

*et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe, eş-Şeceretü'l-Muhammediyye, Usûlü'l-ashâb ve fusûlü'l-ensâb (Tuhfetü'l-ensâb veya Tuhfetün Zarîfe ve mukaddimetün latîfe ve hediyyetün münîfe fi usûli'l-ashâb ve fusûli'l-ensâb), en-Nukat li-mu'cemi mâ eşkele mine'l-hıtat, el-Munsıfı' n-nefis fi nesebi Benî İdris, Gayzu üli'r-rafz ve'l-mekr fi fazli men yüknâ Ebâ Bekr, Kitâbü'r-ravzati'l-enise bi-fazli meşhedî's-Seyyide Nefise, el-Cevherü'l-maknûn fi zikri'l-kabâ'ili ve'l-butûn, Tabakâtü'n-nessâbîn, Tabakâtü't-tâlibîn, Tâcü'l-ensâb ve minhâcü's-savâb.*⁵

1.2. Süleyman Nahîfî'nin Hayatı ve Eserleri

1.2.1. Süleyman Nahîfî'nin Hayatı

Asıl adı Süleyman olan Nahîfî İstanbul'da doğmuştur. Doğum yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte 1099/1688'de yazmış olduğu *Hilyetü'l-envâr* adlı eserinde yirmi dört yaşında olduğunu belirtmesinden yola çıkarak 1076/1665-66'da dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Dedesi Abdurrahman b. Sâlih, babası ise Abdurrahman b. Muhyî'dir. Erken yaşlarda tahsil hayatına başlayan Nahîfî'nin, Hâfız Osman'dan sülüs ve nesih meşk edip icazet aldığı ve talik hatta da ustalık seviyesinde vâkıf olduğu pek çok eserde zikredilmektedir. Mısır yolculuğu esnâsında Konya'ya uğrayıp Mevlevîliğe intisab etmiştir. Eserlerinden, Arapça ve Farsça'ya olan hâkimiyetinden iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılan Nahîfî doksan yıldan fazla ömür sürmüştür; hattatlık ve yazın hayatının yanı sıra yurtiçinde ve yurtdışında birçok memuriyet hizmetinde bulunmuştur.⁶ Ömrünün son dönemlerinde uzlete çekilip kendini ibadete veren Nahîfî 19 Cemâziye'l-evvel 1151/4 Eylül 1738'de İstanbul'da ebediyete göçmüştür.⁷

1.2.2. Eserleri

a. Manzum Eserleri

Divan: Nahîfî'nin diğer eserleriyle birlikte külliyat halinde olup derlenenlerle birlikte 6980 beyit olan bu eserin birçok nüshası bulunmaktadır. Çoğu na'tlerden oluşmakta olan divan'da Arapça ve Farsça kaside ve gazeller de yer almaktadır. Aruzun her bahrinde gazelleri olan şair gazellerinde genellikle aşk, şarap ve dini motifleri işlemiştir. Bu gazellerin uzunlukları farklı olmakla birlikte şairin her harfte gazelleri bulunmaktadır. Ve divanın bazı nüshaları da dini ve din dışı şeklinde kategorize edilmiştir. Aynı zamanda rubaileri ile de ün kazanmış olan şâirin bu eseri A. İrfan Alpay tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.⁸

Mevlidü'n-Nebî: 1106 beyitlik bir mesnevi olan eser üç bölümden oluşmakta olup eser hakkında Yusuf Karaca'nın yüksek lisans çalışması mevcuttur.

Hicretü'n-nebî (Hicretnâme): 154 beyiti hilye olmak üzere 788 beyitten müteşekkil bir mesnevi olan bu eser hicreti konu alan müstakil bir manzumedir. Âmil Çelebioğlu tarafından neşredilmiştir.

Hilyetü'l-envâr: 2871 beyitlik bir mesnevi olan eser Hâkânî'nin Hilye'si tarzında kaleme alınmıştır.

Zuhrü'l-âhire: İman esaslarını açıklamak gayesine mâtuf bu eser 1009 beyitlik bir mesnevidir. Eserin sonundaki 253 beyit Âmil Çelebioğlu tarafından yayımlanmıştır Kütüphanelerde bazı bölümleri

⁵ Öz, "Cevvânî", 7/464.

⁶ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* (Ankara: Bizim Büro Basım Yayın, 2009), 455-456; Murat Ali Karavelioğlu, "Nahifi-Süleyman", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Erişim 30 Mayıs 2021).

⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 455; Abdülbâki Gölpinarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler* (İstanbul: Milenyum Yayınları, 2011), 186; Karavelioğlu, "Nahifi-Süleyman"; Mustafa İsmet Uzun, "Nâhîfî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006), 32/297.

⁸ Karavelioğlu, "Nahifi-Süleyman".

Tevhîd-i Hak ve Manzûme-i Akâid adlarıyla kayıtlıdır.

Mî'râcü'n-nebî: 1157 beyitten oluşan bir mesnevidir.

Enfüsü'l-âfâk: 1098 beyitten müteşekkil bu mesnevide Fussilet Sûresi'nin elli üç (53) ve Zâriyât Sûresi'nin 20-21. âyetlerinden yola çıkarak enfüs/âfak kavramları ele alınmakta; nefis, kalp ve akıl gibi konular işlenmektedir. Arife Çomar eser üzerinde yüksek lisans çalışması yapmıştır.

Mev'izatü'n-Nüfûs: Hz. Peygamber ve sahabe sevgisinin işlendiği elli sekiz beyitten oluşan bir mesnevidir.

Mübâhase-i Kazâ ve Kader: 260 beyitten müteşekkil bir mesnevidir.

Terceme-i Mesnevî li-Nahîfî: Nahîfî'nin, Mesnevî'nin tamamını manzum olarak Türkçe'ye çevirdiği bir eser olup bu eserin yazma nüshalarından en değerlisi İstanbul Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunmaktadır. Nahîfî'nin bir müddet Mevlevî eğitiminden geçtikten sonra kaleme aldığı bu eserin önsözünde Farsça ve Türkçe birbirlerine kıyas edilmiş ve manzum bir tercümede nelere dikkat edilmesi ve manzum bir tercümenin hangi özelliklere sahip olması gerektiği işlenmiştir. Bu tercümenin diğer mesnevi tercümelerine göre başarısı eserin kelime kelime değil Nahîfî'nin tercüme yaparken dilin bütün imkânlarını kullanma tasarrufunda bulunmasından gelmektedir.⁹

Nihat Sami Banarlı eser hakkında "Türkçe'deki muhtelif tercüme ve şerhleri arasında en güzeli Divan Şîri Nahîfî tarafından yapılan mesnevî tercümesidir. Nahîfî'nin mesnevî tercümesidir ki asrın hatta asırların diğer şöhretli bir eseridir. Nahîfî'nin Mesnevî Tercümesi de aynı şiir, fikir, mûsikî ve raks heyecanlarının güzel eserlerinden biri olmuştur" diyerek eserin önemini ve Nahîfî'nin edebî kudretini dile getirmiştir.¹⁰

Tahmîs-i Kasîde-i Bürde: Nahîfî'nin Bûsîrî'ye ait bir kasideye yazdığı Türkçe tahmîsidir.

Tahmîs-i Kasîde-i Bürde: Kasîde-i Bürde'nin Arapça tahmîsidir.

Tahmîs-i Kasîde-i Bürde: Kasîde-i Bürde'nin Farsça tahmîsidir.

Tercüme-i Kasîde-i Bürde: Kasîde-i Bürde'nin manzum Türkçe tercümesidir.

Bânet Süâd Tahmîsi: Kâ'b b. Züheyr'e ait olan kasidenin Türkçe tahmisi olup *Tahmîs-i Kasîde-i Bürde ve Mudariyye* adıyla basılmıştır.

Kasîde-i Lâmiyye (Emâliyye) Şerhi: Ali b. Osman el-Ûşî'nin Mâtürîdiyye akaidine dair kaleme aldığı eserinin manzum bir şerhidir.

Mesnevî-i Nush ve'l-hikem: Farsça dini-tasavvufî bir mesnevî olup 943 beyitten müteşekkildir.

b. Mensur Eserleri

Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ: Muhammed b. Es'ad el-Cevvânî'ye ait *Şeceretü Resûlillâh (e-Şeceretü'l-Mahammediyye)* adlı eserin tercümesidir. Nahîfî bu eseri tercüme ederken paragraflar arasında konuya uygun düşen yerlere kendi beyitlerinden de ilâveler yapmıştır.

Nasîhatü'l-vüzerâ: Küçük bir risâle olan bu eser Siyâsetnâme geleneğinde yazılmıştır. Mehmet İpşirli tarafından yayımlanmıştır.

Risâle-i Hızriyye: Derleme bir eserde yer alıp içinde bulunduğu eserle aynı adı taşımaktadır.

Sefâretnâme: Biri Kâhire'de biri Viyana'da olmak üzere ki nüshası bulunan bu eser Nahîfî'nin

⁹ Karavelioğlu, "Nahifi-Süleyman".

¹⁰ N. Sami Banarlı, "Nahîfî", *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, (Ankara: MEB Yayınevi, 1987), 2/779.

Nemçe'de iken yazdığı anlaşılmaktadır.

Kasîde-i Münferice Tercümesi: İbnü'n-Nahvî'ye ait meşhur bir kasidenin tercümesi olan bu eser İslâm âleminde "dertlilerin" virdi olarak kabul edilmiştir. Bilinen tek yazma nüshası vardır.

Risâle-i Kalemîyye: Arapça bir risâle olup güzel söz ve yazı sanatlarını konu edinen bir eserdir.

Makâlât-ı Süleyman Nahîfî: Nahîfî'nin nesirlerinden derlenen bir eser olup Münşeât-ı Nahîfî adlı eserinin aynısı olduğu sanılmaktadır.

Râmûzü'l-luga: Arapça-Türkçe bir lügat olup Nahîfî'ye ait olduğu kesin olarak bilinmeyen bir eserdir. Nahîfî'ye âit olduğu ve yazmaya sonradan ilave edildiği bir kayıttan belirtilmiştir. Eserin tek nüshası Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde kayıtlıdır.¹¹

2. Süleyman Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* Eseri ile el-Cevvânî'nin *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe* ve eş-Şeceretü'l-Muhammediyye Adlı Eserlerinin İncelenmesi

Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fî Sîretü'l-Mustafâ* adlı eserini incelediğimiz bu kısımda eserin kaynaklarından el-Cevvânî'ye ait *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe* ve eş-Şeceretü'l-Muhammediyye hakkında kısa bilgiler vermek faydalı olacaktır.

2.1. el-Cevvânî'nin *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe* ile eş-Şeceretü'l-Muhammediyye Adlı Eserleri

2.1.1. *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe*

el-Cevvânî'nin eserlerini incelememiz esnâsında *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe* adlı eserin eş-Şeceretü'l-Muhammediyye ile aynı eser olduğu tespit edilmiştir. *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe*'nin Süleymâniye Kütüphanesi Lâleli Koleksiyonunda üç nüshası bulunmaktadır. Söz konusu nüshalar Lâleli Medresesi'nden Evkaf Nezâreti'nin emriyle 1914 yılında Sultan Selim'e, ardından 1918 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Arapça olan bu nüshaların cildi sağlamdır. Bununla birlikte söz konusu nüshalardan 02062/001 numaralı olanı dokuz (9) varaktan müteşekkildir ve eser sülüs yazı ile kaleme alınmıştır. Cilt ebadı 402x290 mm, eser içi metin ebadı ise 300x205 mm'dir. Bir diğer nüsha olan 02064 numaralı eser sekiz (8) varaktan müteşekkildir. Bu eser nesih yazı ile kaleme alınmış olup cilt ebadı 300x200 mm, eser içi metin ebadı ise 230x160 mm'dir. Lâleli koleksiyonundaki 02065 numaralı nüsha ise sekiz (8) varaktan oluşup nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Cilt ebadı 361x258 mm, eser içi metin ebadı ise 235x230 mm'dir.

2.1.2. *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye*

el-Cevvânî'ye ait eş-Şeceretü'l-Muhammediyye, Süleyman Nahîfî'nin tercümesi olan *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* adlı eserin Arapça aslıdır. Bazı kaynaklarda¹² *Şeceretü Resûlillah* olarak da anılan eş-Şeceretü'l-Muhammediyye'nin yazma nüshasına rastlanılmamıştır. Esasen *et-Tuhfetü's-Şerîfe ve't-Turfetü'l-Münîfe*'nin bir bölümü daha eklenerek genişletilmiş hali, eş-Şeceretü'l-Muhammediyye şeklinde isimlendirilmiştir. eş-Şeceretü'l-Muhammediyye'nin matbu nüshasına ulaşılmıştır. Hicrî 1331 Rebî'u'l-Âhir ayının sonu (Mîlâdi 31 Mart-7 Nisan 1913) tarihli taş baskısına ulaştığımız eser yirmi üç (23) sayfadır. İstanbul-Fatih, Mercan Mahallesi'ndeki Şerif Paşa Hanında Hafız Muhammed ve Burhaneddin Efendiler matbaasında basılmıştır. İç kapak ve birinci sayfanın ön yüzünde Türkçe açıklamalar bulunan eserin cildi sağlam ve cilt ebadı 290x210mm, eser içi metin ebadı ise 220x160mm'dir.

¹¹ Karavelioğlu, "Nahîfî-Süleyman".

¹² Mustafa İsmet Uzun, "Nahîfî", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2006, s. 297-299; Öz, "Cevvânî", 7/464.

2.2. Süleyman Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* Adlı Eserinin Genel Özellikleri

Eser e vvela Allah'a hamd ve Resûlullah'a salavâtla başlayan Süleyman Nahîfî, Müslümanlardan, varlıklarını dünyanın emniyet içerisinde olmasının sebebi olarak gördüğü tahtta oturan değerli hükümdarlarının mutlu ruhlarına gönderilmek üzere dua etmelerini istemekte ve onlardan sitayişle bahsederek ömürlerinin uzun olması için dua ve akabinde saltanatının devamını temenni etmektedir. Ayrıca eseri yazma konusunda kendisini teşvik eden Sultan IV. Mustafa Han Gazi'ye methiyeler dizerek eserinin hayırlara vesile olmasını dilemektedir. Kendisinin himmete muhtaç, aciz bir kul olduğunu ancak "görevli olanın mazur olup değerli insanlar katında özrünün makbul olacağı" gerekçesiyle kendisinin bu işe tevazu kabilinden kalkıştığını ifade etmektedir. Bu eserin bir mukaddime, üç bölüm ve sonuçtan oluştuğunu, isminin de *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* olarak konulduğunu beyan ile bu girişin son sözü olarak, "Hz. Peygamber (sav.)'in doğumlarından vefatlarına kadar geçen olaylar hakkındadır. Tevfik Allah'ın elindedir." diyerek; bir kıt'a ile Allah'tan istimdâd dilemektedir.

*Ey mücid-i eşyâ vü kadîm ü kâdir
V'ey cümle meded-hâva mu'in ü nâsir
Feyz it baña ol hâlet-i 'aşkı tâ kim
Nuşkımdan ola sırr-ı haşâyık zâhir ahmed¹³*

Tercüme bir eser olmasına rağmen dilin bütün imkânlarını kullanarak özgün bir eser meydana getiren Nahîfî'nin bu eserinin özellikle ilk bölümlerinde 18. yüzyıl divan edebiyatının bütün izlerine rastlandığını söylemek mümkündür. Aslı Arapça ve mensur olan eseri serbest bir şekilde tercüme eden Nahîfî bazı yerlerde konuya uygun beyit ve rübâiler ekleyerek eseri edebî bakımdan zenginleştirmiştir. Kendisinin bir mutasavvıf ve şair olması hasebiyle eserini, hem tasavvufî hem de edebî duyarlılıkla kaleme aldığı anlaşılmaktadır.

Eserin transkripsiyonu ve incelenmesi esnasındaki gözlemlerimizden Nahîfî'nin Muhammed b. Hasan el-Cevvânî, Yusuf b. Hüseyin b. Abdülhâdî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî, İmam Taberânî ve İmam-ı Kastalâni gibi müelliflerin eserlerinden yararlandığı anlaşılmaktadır.

2.2.1. Eserin Bölümleri

2.2.1.1. Mukaddime

Bu bölümde Nahîfî "De ki; Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun"¹⁴ ve "Sen yüce bir ahlak üzeresin"¹⁵ âyetlerinden yola çıkarak Hz. Peygamber (sav.)'in faziletlerini anlatmanın akıllı kimselerin aklının gereği ve normal olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: "Erbâb-ı elbâb ü zevî'l-başâir bi-irtiyâb cenâblarına evâzih-ı bedîhiyyâtdandır ki ol mazhar-ı kerîme-i "kul in küntüm tühıbbüne'llâhe fettebièünî yuhbibkü-mü'llâh " ve ol mazhar-ı maşdüka-i "inneke le alâ¹⁶ huluğun azîm " olan Muhammed rasûlüllâh hazretlerînüñ èaleyhi's-şalâtü ve's-selâm fezâôil-i muhabbet-i şerîfeleri ve haşâyış-ı sîret-i münîfeleri hezâr bunuñ gibi evrâka belki şahâyif-i gerdün-ı nüh-ıtaqa tahrîr u tesvîd olunsa mihr'den zerre ayân ve bahr'den kaatre beyân olunmak tecvîz-i 'uçalâdan dürdür."¹⁷ Bu kitapçığı bir rahmet vesilesi olarak gören Nahîfî, Hz. Peygamber'in getirdiğı hukuk sistemine onun vefatından sonra da tabi olmanın Müslümanlar için bir zaruret olduğunu vurgulamakta ve hacimli siyer

¹³ Süleyman Nahîfî, *Ravzatü's-safâ fî Sîreti'l-Mustafa*, (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, 855), H 6a.

¹⁴ Âl-i İmran 3/35.

¹⁵ el-Kalem 68/4.

¹⁶ Nahîfî, *Ravzatü's-safâ*, (Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, 855) H 6a.

¹⁷ Nahîfî, *Ravzatü's-safâ*, (Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, 855) H 6b.

kitaplarında, selef-i salihinin bu kanaat üzere olduklarını açıklamaktadır.

Hiz. Peygamber (sav.)'in uygulamalarının kendine has olmadığını, O'nu (sav.) sevenlerin O'nu hayatlarında çokça andıklarını, Hiz. Peygamber (sav.)'e olan sevginin alametinin O'nun emirlerine, sözlerine ve fiillerine tabi olmak olduğunu belirtmektedir. Bu minvalde Hiz. Peygamber (sav.)'i sevenlerin ona tabi olmakta eksiklik göstermemesi gerektiğini; dolayısıyla O'nun hayatını, yolunu ve adını yâd ettikçe manen sevap ve derece kazanılacağını ifade etmektedir. Kaleme aldığı;

*Kim itse o maħbūb-i Ĥudā'ya şalavāt
Āħādı olur bāliġ-ı ĥadd-i 'aşerāt
Her def'ada on seyvi'esi maħv olunup
Tahrīr olunur defterine on ĥasenāt¹⁸*

kıt'ası ile "Kim ki Hiz. Peygamber'e bir salavât getirirse on günahı silinir ve on sevap alır" diyen Nahîfî "bu güzel işlerle uğraşanların dereceleri âli, zor işleri kolay olsun", dua ve temennisinden sonra "Hiz. Peygamber (sav.)'in güzel hallerini arz ve takdim Allah'ın rahmet ve keremine vesiledir." diyerek eserin başında söylediklerini yinelemektedir.

2.2.1.2. Ravza-i Ūlâ

Sevgili peygamberimizin yüce zâtından Hiz. Âdem'e kadar uzanan temiz ve şerefli soyu ve sahabeleri (dostları) beyanında kaleme alınan bu bölümde müellif, evvelâ Hiz. Peygamber'in soyu ile ilgili bilgilerin doğruluğu konusunda siyer âlimlerinin ittifak etmelerini delil olarak göstermektedir. Hiz. Peygamber'in soyu ile ilgili ihtilaflı görüşlerin varlığından da bahsedilen bu bölümde "Annem ve babam beni dünyaya getirene kadar ben islam nikâhında olduğu gibi sürekli nikâhlı birliktelikten meydana geldim"¹⁹ me'âlindeki hadis-i Şerif ile bu ihtilaflar bertaraf edilmekte, ayrıca O'nun (sav.) anne, baba ve dedesinden başlayıp Hiz. İbrahim'e ve Hiz. İbrâhim'den Hiz. Âdem'e kadar varan bir soyağacı çıkartılmaktadır. Hiz. Peygamber'in soyu ile ilgili verilen bu bilgilerle birlikte babası Abdullah'ın vefatından sonra O'nun (sav.) doğumu, Benî Sa'd kabilesine götürülüp orada sütanneye verilmesi ve dört yıl sütannede kalması, annesi Âmine ile birlikte dayılarını ziyaret için Medîne'ye gidişi ve annesinin orada vefat etmesi üzerine Ümmü Eymen'in O'nu (sav.) alıp Mekke'ye getirerek dedesi Abdülmuttalib'e teslim etmesi ve sekiz yaşına kadar dedesinde kalması, Abdülmuttalib'in vefatından sonra vasiyeti üzerine amcası Ebû Talib'in O'na (sav.) sahip çıkması, Ebû Tâlib'in yanında iken birlikte gerçekleştirdikleri Şam yolculuğu ve orada meydana gelen olağanüstü olaylar, 25 yaşına vardığında ilk evliliğini Hiz. Hatice ile yapması ve 35 yaşında iken Ka'be'nin tamirâtı esnasında Hacerü'l-Esved'in yerleştirilmesi mevzû'unda hakem tayin edilmesi gibi Hiz. Peygamber'in hayatına dair önemli olaylar sıralanmaktadır.

Ravza-i Ūlâ'nın Vak'a-i Vaz-ı Siyer alt başlığında Ka'be hakemliği esnasındaki adil uygulamasıyla Kabileler arasında meydana gelebilecek muhtemel anlaşmazlığı önlemesi ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Akabinde Hiz. Peygamber 50 yaşında iken Ebû Tâlib'in ve Hiz. Hatice'nin vefatından bahsedilmekte ve o yıla Hüzün Yılı anlamında Âmü'l-Hüzn denildiği bilgisi verilmektedir. Âmü'l-Hüzn'den bir buçuk sene sonra vukû' bulan mi'râç hadisesinden, 53 yaşında iken Hiz. Ebû Bekir ile birlikte gerçekleştirdikleri hicretlerinden, Medîne-i münevver'e de on yıl ve iki ay kaldıktan sonra hicretin on birinci, Âmü'l-Fil'in 64. senesi Reb'ul-evvel'in ilk günü vefatlarından, katılmış olduğu gazâların sayısından, hicretlerinden ve hicretin onuncu yılında yapmış olduğu Vedâ Haccı'ndan bahsedilen eserde ayrıca Hiz. Peygamber'in doğum günü, peygamber oluşları, Hicret esnasında

¹⁸ Nahîfî, *Ravzatü's-safâ*, (Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, 855) H 7b.

¹⁹ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf Şâlihîeş-Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fîsîreti hayri'l-ibâd* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-ilmîyye, 1414/1993), 1/285.

Mekke'den çıkışları ve Medîne'ye varışlarının Pazartesi gününe isabet ettiği vurgulanmaktadır.

Bütün güzellik ve olgunluğun kendisinde toplandığı emsalsiz bir çiçek olan Hz. Peygamber'in hilyesi beyanında ise kıymet ve güzelliğin mayası, dünyanın övüncü, ezeli nur sahibi ve güzeller güzeli sevgili peygamberimizin ciddiyeti ve sakinliği, güzellik ve hoşluğu gözle görülür olup mümin ya da müşriklerden her kim onu görse O'na (sav.) karşı bir sevgi hâsıl olur, hürmet ve ikramda acele ederlerdi anlamında cümle ve beyitler yer almaktadır. Eserin bu kısmında Hz. Peygamber'in mübarek vech-i şeriflerinin tasviri ile başlayıp diğer uzuvları ile devam eden, Nahîfî'nin yer yer beyitlerle süslediği bu bölümde O'nun (sav.) yüzünün ayın on dördündeki gibi parlak ve nur (ışık) saçtığı anlatılmakta olup ve sonra aynı minvalde sırasıyla diğer uzuvları betimlenmektedir.

O'nun (sav.) boyunun cennet fidanlarını kıskandıracak derecede mutedil; yani ne uzun ve ne kısa olduğu fakat kendisinden uzun bir kimsenin yanında durduğunda daha heybetli görüldüğü, mübarek başlarının büyükçe olup bu durumun O'nun (sav.) aklına ve olgunluğuna delil teşkil ettiği, siyah saçlarının ne kıvrık ne hafif olduğu; saçlarını dağıttıklarında kulak yumuşaklarını geçmediği, bazen de saçlarını dörde bölüp ikişer olarak kulaklarından aşağı saldırdığı, mübarek kulaklarının herkes tarafından beğenilecek şekilde hoş ve güzel olduğu, ten renginin ne kireç gibi çok beyaz ne de çok esmer olup yüzünün hafif kırmızımsı ve de masumâne olduğu, mübarek alınlarının geniş ve açık olduğu, kaşlarını ince ve uzun, hoş ve ölçülü olup birbirine bitişik olmadığı; iki kaşı arasında hafif bir damar olduğu ve o damarın Hak için gazaplandıklarında belirmediği, gözlerinin hoş ve geniş, göz bebeklerinin siyah, gözlerinin ağında kırmızımsı ve ince damarların olduğu ve bu durumun yiğitlik ve cesaret alameti olduğu, kirpiklerinin siyah, hoş ve ölçülü olduğu, mübarek burunlarının çekme, hoş ve ölçülü, burun ucunun kemerli ve nurlu olduğu, güzelliğin gül bahçesi olan yanaklarının hoş ve güzel, cildinin nazik olduğu, hikmet cevherinin hazinesi olan mübarek ağızlarının içinin geniş, dışının güzel ve sevimli, iki dudağının hoş ve nazik, mübarek ağızlarının mutedil olduğu; ağzın mutedil oluşunun Araplar tarafından belagete uygun görüldüğü, letafetin özü olan inci gibi dişlerinin saf ve berrak olup ön dişlerinin mutedil seyreklikte olup konuştuklarında dişlerinin arasından nur saçıldığı, hatt-ı mesrabe dedikleri göğüsten karına kadar uzanan tüy hattının pek ince ve nazik olduğu, uzlet odasının mumu gibi olan boyunlarının ak ve berrak olup gümüş kalemden daha güzel bir görüntüsünün olduğu, mübarek sakallarının mutedil uzunlukta olup yuvarlak ve toplu olup ancak on yedi on sekiz kadar ağarmış kıl bulunduğu ve yaradılışlarının (hilkat) gayet mutedil olup uzuvlarının uyum içinde bir hoşlukta olduğu, karnı ve sinesinin aynı hizada bulunduğu, omuzları yassı olup iki omzu arasında nübüvvet mührü bulunduğu, dirsek, diz ve topuk kemiklerinin sağlam ve dirençli olduğu, mübarek bedenlerinin adeta cennet gibi koktuğu ve O'nun geçtiği yerden geçen başka bir kimsenin o kokuyu aldıktan sonra oradan Hz. Peygamber'in geçtiğini hissettiği ve mübarek el ve ayak kemiklerinin sağlam ve dirençli olup parmaklarının ve bileklerinin hoş ve düzgün olduğu; hareket ettirdiğinde ayası geniş ve açık olan mübarek ellerinden ışık saçıldığı anlatılmaktadır.

Hilye-i şerifi hakkında verilen bu bilgilerden sonra Hz. Peygamber'in hal ve hareketlerinden de bahsedilen bu bölümde O'nun (sav.) yürüdüğü vakit ayaklarını yere merdâne bastığı, gurur ve kibir alameti olacak şekilde ayaklarını sürüyerek yürümediği, yürüyüşünün sabâ rüzgârına benzediği, yürürken iki tarafa meylederek geniş adımlarla bir yokuştan iner gibi yürüdüğü, bir tarafa bakmayı arzu ettiklerinde bütün vücuduyla o yöne dönerek baktığı, yürürken sağa sola değil ayakuçlarına baktığı, gökyüzünden ziyade yere baktığı, ashabıyla bir yere giderken onları önden gönderip kendisinin tevazu'an arkalarından yürüdüğü, bir kimseyle karşılaştıkları zaman selam vermekte acele davrandığı, Ondaki (sav.) güzel vasıfların binde birini anlatmanın bile muhal olduğu ancak bu kadarını anlatmakla yetinildiği vurgulanmaktadır. Bu bölümün sonunda Hz. Peygamber'in en yakınında bulunan ashâb-ı güzînden Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Talhâ, Zübeyr b. Avvâm, Zührî el- Kureşî, Zeyd el-Adeviyetü'l-Kureşî, Abdurrahman b. Avf ez-Zühriyyü'l-Kureşî ve Ebû

Ubeyde b. Abdullah el-Cerrah el-Fihriyyü'l-Kureşî'nin künyeleri yazılıp haklarında bilgiler verilmektedir.

2.2.1.3. Ravza-i Sâniye

Eserin bu bölümü risâlet ağacının en yükseği, seyyidlik (efendilik) bahçesinin süsü olarak nitelendirilen Allah Resûlü'nün kerem sahibi oğullarına, muhterem kızlarına, mü'minlerin annesi hükmünde olan eşlerine, sütannelerine, erkek ve kız sütkardeşlerine, amcaları ve halalarına ayrılmıştır. Evvelâ şefkatli bir baba olduğu vurgulanan Hz. Peygamber'in yedi çocuğu olup bunların üçünün erkek ve dördünün kız olduğu konusunda ittifak edildiği ancak altı çocuğu olduğuna dair kabul görmeyen ihtilafli görüşlerin varlığından da bahsedilen bu bölümde Kâsım, Tâhir, Tayyib, İbrâhim, Zeyneb, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatımatü'z-Zehra olmak üzere sekiz başlık altında bilgi verilmektedir. Bu ihtilafın sebebinin ise Hz. Peygamber'in Abdullah isimli oğluna bu isimle birlikte Tahir ve Tayyip denilmesinden kaynaklandığı sanılmaktadır. Hz. Peygamber'in çocukları hakkında teferruatlı bilgi verildikten sonra muhterem eşlerine yer verilen eserde eşlerinden hangisiyle önce hangisiyle sonra evlendikleri, hangilerininin vefatının kendisinden önce veya sonra vâki olduğu, hangilerine kendisinin ve hangilerininin de kendisine tâlip olduğu belirtilmekte olup her biri hakkında isimleri başlığı altında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Bu isimler şu şekilde sıralanmaktadır: Hadîce bint. Hüveylid, Âişe bint. Ebî Bekir es-Sıddîk, Hafsa bint. Ömer b. el-Hattâb, Ümmü Habîbe bint. Ebî Süfyân, Ümmü Seleme bint. Ebî Ümeyye, Sevde bint. Zem'a, Zeyneb bint. Cahş, Meymüne bint. el-Hâris, Zeyneb bint. Huzeyme, Cüveyriye bint. el-Hâris, Safiyye bint. Mermiyye, Esmâ bint. en-Numan, Ümmü Şerîk bint. Devrân, Havle bint. el-Huzeyl, Reyhâne bint. Şem'ûn, Amde bint. Yezd, Cüveyniyetü'l-Kindiyye, Leylâ, Ziyâ'atü'l-Kuşeyriye, Âliyyetü'l-Kilâbiyye, Şeref'l-Kilâbiyye, Seb'â, Safiyye bint. Hişâm el-Anbere.

Kuteyletü'l-Kindiyye bint. Kays olarak zikredilmekte ve bunların dışında Hz. Peygamber'in zevcesi olan dört cariye bahsedilmekte; bunların ise; Mâriye bint. Şem'ûn el-Kıbtıyye, Reyhâne bint. Şem'ûn, Zeyneb bint. Cahş'ın hediye ettiği ismi bilinmeyen câriye ile birlikte yine ismi bilinmeyen ve gazâların birinden Hz. Peygamber'in uhdesinde kalan bir câriye olduğu haber verilmektedir.

Eserde, Hz. Peygamber'in erkek evlatlarının henüz çocukken vefatlarına dikkat çekilmekte ve soyunun kız evlatlarından olan torunlarıyla devam ettiği belirtilmektedir. Kız evlatlarından olan torunları toplam sekiz tane olup isimleri; Abdullah b. Rukiyye, Ümâme bint. Zeyneb, Ali b. Zeyneb, Ümmü Gülsüm bint. Fâtıma, Muhsin b. Fâtıma, Hasan b. Fâtıma, Hüseyin b. Fâtıma, Zeyneb bint. Fâtıma olarak sıralanmakta ve haklarında bilgi verilerek Hz. Peygamber'in altı halası ve on iki amcasının olduğundan bahsedilmektedir. Amcalarının isimleri: Hamza b. Abdülmuttalib, Abbas b. Abdülmuttalib, Zübeyr b. Abdülmuttalib, Dırâr b. Abdülmuttalib, Hâris b. Abdülmuttalib, Kusem b. Abdülmuttalib, Ebû Tâlib ibn Abdülmuttalib, Ebû Leheb ibn Abdülmuttalib, Hacl b. Abdülmuttalib, Mukavvim b. Abdülmuttalib, Gaydak b. Abdülmuttalib, Abdülka'be ibn Abdülmuttalib olarak zikredilip isimler altında amcalarına ait bilgiler verilen eserde Gaydak ile Hacl'in ve Mukavvim ile Abdülka'be'nin aynı kişi olabileceğine dâir bir ihtilafa dikkat çekilmektedir.

Halalarının bahsinde; Safiyye bint. Abdülmuttalib, Âtike bint. Abdülmuttalib, Ümeyme bint. Abdülmuttalib, Ümmü Hakîm bint. Abdülmuttalib, Ervâ bint. Abdülmuttalib, Berre bint. Abdülmuttalib isimleri zikredilip haklarında kısaca bilgi verilmektedir. Fahr-i kâinat'ın amca çocukları başlığı altında verilen isimler; Abdullah ibn Hâris, Ebû Sufyan b. Hâris, Ümeyme bint. el-Hâris, Nevfel b. el-Hâris, Ervâ bint. el-Hâris, Rebîa b. el-Hâris, Ca'fer b. Ebû Tâlib, Tâlib ibn Ebû Tâlib, Âkil ibn Ebû Tâlib, Ali ibn Ebû Tâlib, Fâhite bint. Ebû Tâlib, Utaylûn ibn Ebû Tâlib, Halime bint. Ebû Tâlib, Ya'lâ b. Hamza, Ebû Ammâre b. Hamza, Fâtımâ bint. Hamza, Kurre b. Hacl, Hind, Dürre bint. Ebû Leheb, Utbe b. Ebû Leheb, Şeybe b. Ebû Leheb, Hâlide bint. Ebû Leheb, Ma'teb ibn Ebû Leheb, Abdullah b. Abbas, Abdurrahman b. Abbas, Hâris b. Abbas, Kusem b. Abbas, Fazl b. Abbas, Ma'bed b. Abbas, Kesîr b.

Abbas, Abîbe bint. Abbas, Ümmü Habîbe bint. Abbas, Zübeyde, bint. Abbas, Ümeyye bint. Abbas, Sabîh b. Abbas, Temmâm b. Abbas, Abdullah b. Abbas, Tâhir b. ez-Zübeyr, Ümmü Hakîm bint. ez-Zübeyr, Ziyâ'a bint. ez-Zübeyr olup bu isimler hakkında kısa mâlumat verilmektedir. İsimler ve verilen bilgilerden Hz. Abbas'ın Abdullah isimli iki oğlu olduğu; birinin küçük yaşta vefat ettiği ve vefat eden Abdullah'ın ismini sonraki yıllarda dünyaya gelen oğluna verdiği anlaşılmaktadır.

Hiz. Peygamber'in amcalarının çocukları ve onlar hakkında verilen bilgilerden sonra halalarının çocuklarından da bahsedilen eserde; Fatmâ bint. Ervâ, Tuleyb ibn Ervâ, Ebû Seleme b. Berre, Ebû Sebre b. Berre, Züheyr b. Atîke, Abdullah b. Atîke, Kureybe bint. Atîke, Zübeyr, Abdülka'be ibn Safiyye, Sâye b. Safiyye, Ümmü Habîbe bint. Safiyye, Safiyye bint. Safiyye, Âmir b. el-Mubîza, Ervâ bint. el-Beyzâ, Ümmü Talhâ b. Rebî'a, Abdullah b. Caş, Ümmü Habîbe bint. Ümeyye, Ubeydullah, Hamne, Ebû Ahmed, Zeyneb'in isimleri zikredilmekte; Abdullah b. Caş ve Zübeyr hakkında teferruatlı, diğerleri hakkında ise kısaca bilgi verilmektedir. Aynı zamanda Ümmü Habîbe ve Zeyneb'in ezvâc-ı tâhirâtan olduğu belirtilmektedir. Hiz. Peygamber'in kan bağı olanlar hakkında verilen bilgilerden sonra süt bağı olanların da tanıtıldığı bu bölümde, sütbabası Hâris b. Abdüluzza ve sütanneleri Halîme ve Süveybe hakkında da bilgiler verilmekte ve sütkardeşleri olan Hamza, Ebû Seleme, Abdullah, Mesrûh, Enîse ve Huzâm'e'nin kısaca tanıtılmasıyla ravza nihayet bulmaktadır.

2.2.1.4. Ravza-i Sâlise

Eserde Ravza-i Sâlise olarak adlandırılan bu üçüncü bahçede ise nübüvvet tahtında oturan o yüce Peygamber'in etrafında bulunan huddâm ve âbid denilen hizmetçilerden, kâtiplerden, atlı süvarilerden, muharebe âletlerinden, özel eşyalarından, Hiz. Peygamber'in güvenini kazanmış emniyet sahibi kimselerden, tayin ettiği emirler/yöneticilerden, hatiplerden ve şairlerden bahsedilmektedir.

Hiz. Peygamber'e büyük hizmetleri olanların isimleri zikredilirken evvela hicret esnasındaki hizmetlerinden dolayı Hiz. Ebû Bekir'in ismi ön plana çıkmakta ve onu yapmış oldukları hizmet dereceleriyle Enes b. Mâlik, Esra b. Şerîk, Âsmân b. Hâris, Bilâl-i Habeşî, Rabia b. Kab el-Eslemî, Sad, Abdullah b. Revâha, Ukbe b. Gâfir, Abdullah b. Mesud, Kays b. Sad, Ebû Zer el-Gıfârî, Naim b. Rabîa, Salebe'nin azatlısı Sâlim ve Salebe b. Abdurrahman gibi ashâb-ı güzînin takip etmektedir. Hiz. Peygamber'in cariyeleri bahsinde ise cariyelerin isimleri, isimler konusundaki ihtilaflar ve cariye oluş hikâyeleri anlatılmaktadır.

Hiz. Peygamber'in kulları bölümünde O'nun (as.) hizmetçilerinin, hârisleri bölümünde bekçi ve gözcülerinin isimleri zikredilmekte; başta Bilâl-i Habeşî olmak üzere Ümmü Mektum, Sa'd el-Karaz ve Ebû Mahzûre gibi isimler de müezzinleri sıralanmaktadır. Eserde Hiz. Peygamber'in ümerâsı kısmında Hiz. Ebû Bekir'in ismi başta olmak üzere Ali b. Ebû Tâlib, Abdurrahman b. Avf, Zeyd b. Hârise gibi ashâbın önde gelen isimlerinden başka otuz üç sahabenin daha ismi geçmektedir.

Devlet adına etrafa gönderdiği vâli ve vergi memuru gibi isimlerin zikredildiği âmiller bahsinde Ali b. Ebî Tâlib, Adî b. Ebî Hatem ve Ebû Ubeyde gibi isimler zikredilirken Hiz. Ebûbekir es-Siddîk ve Hiz. Ömer b. el-Hattâb'ın ismi vezirleri arasında yer almaktadır. Ancak bu vezirliğin resmî bir vezirlik olmadığı, Hiz. Peygamber'in sıralarına vâkîf oldukları anlamına geldiği ifade edilmektedir. Ayrıca Hiz. Ebûbekir ve Hiz. Ömer'in ehl-i arzdan, Hiz. Cibril ve Hiz. Mikâil (as.)'ın ise ehl-i semâdan oldukları belirtilmektedir.

Şeriat nâmına hükmeden ashâb-ı kuzât bahsinde Ömerü'l-Fâruk, Ali b. Ebû Tâlib, Abdullah b. Mes'ûd, Ubey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit ve Ebû Mûsâ el-Eşârî isimleri yer alırken Ali b. Ebû Tâlib, Zübeyr b. el-Avvâm, Ca'fer b. Ebû Tâlib, Hâlid b. Velid ve Abdullah b. Revaha alemdarları arasında zikredilmektedir. Bu bölümde Esra b. Şerîk ve Abdullah b. Mes'ûd'un Hiz. Peygamber'in yüklerini zamanın taşımacılıkta kullanılan yük hayvanlarına yükleyen isimler olduğunu da görmekteyiz. Hiz.

Peygamber'in şâirlerinin Hassan b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik ve Abdullah b. Revaha ve savaş esnâsında devaleri harekete geçirmek için nağme terennüm eden hâdimlerinin ise Abdullah b. Revaha, Enşecetü'l-Esved Âmir olduğu beyan edilmektedir. Hz. Peygamber'e imamet edenlerin Ebû Bekir es-Siddik ve Abdurrahman b. Avf olduğu zikredilen bölümde hutabâsının ise Sâbit b. Kays b. Şemmâs olduğu belirtilmektedir.

Hz. Peygamber'in atları bahsinde atların sayısında ihtilaf olmakla birlikte Muhammed b. el-Hasan el-Cevvânî'nin meşhur olan rivayeti seçtiğini söylemiş ve bazıları Hz. Peygamber'e hediye edilen atların yirmi bir adet olduğu ifade edilerek isimleri Hz. Peygamber'in yirmi bir adet atı vardır ve bu atların isimleri Sekb, Mülâvih, Mürteciz, Lizâz, Zarib, Lahîf, Sezâd, Verd, Sebha, Eblak, Zü'l-Ukkâl, Merkel, Serhân, Yasûb, Bahr, Edhem, Mehâ, Murâvih, Tarf, Necîb ve Zü'l-Lümme olarak bildirilmiştir. İsimleri Şakrâ, Mühre, Riyyâd, Beşeriyye, Avm, Sadiye, Farîs, Semrâ, Hüsna, Cuğra olan on adet sağmal devesi ve bunlardan başka Gadbân, Cedâ ve Kusvâ isimli üç devesi daha olduğu belirtilen metinde Hz. Peygamber'in mülkünde olan Yağfur ve Ufeyr adında iki adet eşekten Ucuve, Zemzem, Sukya, Berke, İtlâl, Atrâf ve Verîşe isimli yedi adet koyundan ve ismi belirtilmeyen yedi adet keçiden bahsedilmektedir. Hz. Peygamber'in katırları sayısında ihtilaf olmakla birlikte biri Dûmetü'l-Cendel hâkimi biri Kisra ve biri de Melik Necaşî tarafından hediye edilenler dâhil, bir rivayete göre yedi bir rivayete göre de beş adet katırının varlığından bahsedilen eserde beş adet üzerinde ittifak edilmekle beraber Şehbâ, Döldül, Fizza ve İleyye olarak dört adedinin ismi belirtilmektedir.

Hz. Peygamber'in savaş teçizatı hakkında da bilgi verilen bu bölümde O'nun (sav.) Adb, Zülfikar, Samsam, Kalai, Betâ, Hatf, Mihdem, Rasûb ve Kadîb isimli dokuz adet kılıcının olduğu, bunlardan başka miras yoluyla annesinden intikal eden bir kılıcı daha olduğundan bahsedilen eserde altı adet de isimleri Beyzâ, Şavhat, Revhâ, Safrâ, Zevrâ ve Sedâd olan yaylarının bulunduğu haber verilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in bir kuşağı ve oklarını taşımak için kullandığı bir sırt çantasının bulunduğu belirtilmektedir. Hz. Peygamber'in bayrakları konusunda O'nun (sav.) Ukâb isimli siyah bir bayrağının ve birkaç tane de sancağının olduğu ifade edilmekte ve İmam Tirmîzî'den gelen bir rivâyette dört köşeli siyah bir bayrağının mevcûdiyeti haber verilmekte; Muhyî's-Sünne'den gelen nakille de üzerinde Kelime-i Şehâdet (Lâ ilâhe illallah Muhammeden Resûlullah) yazan beyaz bir sancaklarının olduğu ve bazıları da bir küçük bayrağı vardı demişler, şeklinde nakledilmektedir. Hz. Peygamber'in mızrak olarak bildiğimiz nîzelerinin sayısı hakkında ihtilaf olmakla birlikte Mütessennî isimli mızrağından başka Kaynuka Gazâsından ganimet kalıp isimleri belli olmayan üç mızrağının daha olduğu bildirilmektedir. Bunun yanında [si]per-i şerif dedikleri mücevher kakmalı Zülûk ve Fütûk isimli iki kalkanının olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca üzerinde tavşan sureti bulunup kendisine hediye edilen bir kalkan'ın varlığından söz edilmekte ve Hz. Peygamber'in mübarek ellerini sürmesiyle bu sûretin yok olduğu bildirilmektedir. Kısa mızrak anlamına gelen harbeleri beyanında söylenen bölümde Urcun, Anze, Beyza, Neba' isimli mızraklarından bahsedilen Hz. Peygamber'in bir de mızraktan kısa asâ'dan uzun olup Ukâze denilen ve ucunda demir olan Anze isimli küçük bir asâsının olduğu bildirilmekte ve bunu Hz. Zübeyr'in Habeş'ten getirdiği beyan edilmektedir. Türkçe'de ise bunun çomak olarak isimlendirildiği bilgisi verilmektedir. Hz. Peygamber'in zırhları konusunda Suğdiye, Fizza, Zâtu'l-fuzûl, Zâtu'l-havâsî, Zâtu'l-visâh, Betra ve Hirnik isimli yedi adet zırhının olduğu ve Suğdiye isimli zırhun Kaynuka'dan kaldığı ve Câlût'u öldürdüğünde bu zırhun Hz. Dâvud'un (as.) arkasında olduğu anlatılmaktadır.

Son olarak Hz. Peygamber'in savaşta ve barışta kendisine lâzım olan özel eşyalarından bahsedilmektedir. Bunlar Hz. Peygamber'in tevr denilen taştan mâmul el yıkamak ve su içmek için kullandığı bir bardak, bir adet mil ile sürmedan, câmî isimli bir makas, bir adet ayna, dört adet terlik, iki adet ayakkabı, bir adet elbise cinsinden bürde dedikleri kırmızı renkli hırka, bir adet peştamal, çöl gibi yerlerde giyilmeye elverişli iki adet gömlek, iki adet cübbe, beyaz renkli bir kisve, kalensüve

dedikleri birkaç adet küçük takke/külâh, sahtiyan deriden bir sergi/yaygı, hamîsa denilen ve üzerinde çizgiler bulunan bir elbise, biri saçaklı, birinin adı muhannike olan biri beyaz ve biri siyah olup genellikle bayram günlerinde kullandığı dört adet sarık, bir adet kaşağı, bir adet kırba, yemek pişirmek için kullanılan bir kap, biri Muğîs biri Reyyan isimli biri de sırçadan (cam) olmak üzere üç adet bardak, bir adet mıhsan denilen pirinç alaşımından mâmül hunna ve ketem dedikleri nebâtâtı dövüp halletmeye yarayan mutfak eşyası, bir adet mendil ve namazlık olarak kullandığı dokuma hasır, Sadra isimli bir ibrik, bir yıkanma kabı, Melik Mukavkıs'ın hediye ettiği içine tarak, sürmedan gibi kişisel bakım malzemelerinin koyulduğu fildişinden yapılmış cilalı bir sanduka/kutu, kas'a denilen bir çanak, kadife bir taht/kürsü, biri kırmızı ve biri siyah iki elbise, bir adet mendil, ağaçtan bir kap, bir dokuma hasır, içine güzel koku koydukları özel bir kap ile biri altın biri gümüş ve biri de demirden mâmül üç adet mühürden ibarettir. Ancak Hz. Peygamber altın olanı değil gümüş olan mührü kullandığı ifade edilerek Hz. Peygamber'in sakalını taramak için kullandığı bir tarağın ve o bölgeye mahsus bir çadırın varlığından bahsedilerek ravza-i sâlise olarak isimlendirilen üçüncü bahçenin sonuna gelinmiş ve eser hitâma erdirilmiştir. Eserin, Peygamber efendimizin hayatını kronolojik bir şekilde anlatmadığı için klasik bir siyer olmadığı düşüncesi uyanmaktadır. Diğer taraftan eserin sahip olduğu pek çok özelliklerle siyer türü vasıflarını taşıdığı görülmektedir.

2.3. Eserde Geçen Nazım Şekilleri ve Vezinler

Eserde Yer Alan Nazım Şekillerinin Tasnifi	
Nazım Şekli	Nazım Şekli Sayısı
Mesnevi	1
Kıt'a	1
Beyit	4
Rubâî	18

İncelediğimiz eser mensur olarak kaleme alınmış olmakla beraber, eserin muhtelif yerlerinde manzumelere yer verilmiştir. Eserde 4 nazım şekli kullanılmıştır. Bunlardan “müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmış olan mesnevi, araya mensur ibareler konulmak suretiyle tanzim edilmiştir. Başka bir deyişle müellif, mesnevi şeklini bir bütün halinde vermemiş, birkaç beyit verdikten sonra, mensur şekilde bu beyitleri yorumlama veya anlamca destekleme yolunu tercih etmiştir. Bu nedenle eser içerisinde farklı yerlere birkaç beyit halinde serpiştirilmiş bu uzun manzume, ayrı ayrı mesneviler olarak değil, tek bir mesnevi olarak değerlendirilmiştir. Özellikle bu beyitlerde aynı veznin kullanılması da etkili olmuştur. Zira mensur eserde 4 farklı beyit daha yer almakta olup bu beyitlerde farklı aruz kalıpları görülmektedir. Bu nedenle mevzu bahis beyitler yukarıdaki tabloda yer aldığı gibi, bir mesnevinin parçaları olarak telakki edilmiş, ayrı ayrı manzumeler olarak değerlendirilmemiştir. Eserde ayrıca bir kıt'a ve 18 rubâî yer almaktadır ki, bunlar da en çok kullanılan nazım şeklidir.

Eserde Yer Alan Manzumelerde Kullanılan Vezinler	
Kullanılan Vezin	Manzume Sayısı
Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün	1

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	1
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	1
Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	1
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	2
Rubâî kalıpları	16

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi incelediğimiz eserde yer alan manzumelerde beş aruz kalıbının yanı sıra yalnız rubâîlerde kullanılan aruz kalıpları da yer almaktadır. Türk edebiyatında rubâî vezinlerinin daha çok "mef'ülü" parçasıyla başlayan "ahrep" kalıpları kullanılmıştır.²⁰ Rubâîlerde dört mısra aynı kalıpla yazılabildiği gibi, bir rubâî içinde farklı kalıplara da yer verilebilmekte, hatta bir rubâî dört farklı aruz kalıbıyla yazılabilmektedir. Bu nedenle yukarıdaki tabloda rubâî kalıplarının sayısı verilmekle iktifa edilmiştir.

2.4. Ravzatü's-Safâ'nın Arapça Asıllarıyla Karşılaştırılması

2.4.1. et-Tuhfetü's-Şerîfe ve eş-Şeceretü'l-Muhammediyye ile Ravzatü's-Safâ'nın Genel Muhteva Karşılaştırması

el-Cevvânî	el-Cevvânî	Nahifi
<i>et-Tuhfetü's-Şerîfe</i> 't-Turfetü'l-münîfe (Laleli 2064)	<i>eş-Şeceretü'l-Muhammediyye</i> (Atatürk kitaplığı)	<i>Ravzatü's-safa fi sîreti'l-Mustafâ</i> (H)
(Laleli 2064, iki bölümden oluşan üç eksik nüshanın en mükemmeli)	İlaveli bölüme sahip, Taş baskı nüsha	
نسب سيد ولد آدم رسول الله صلى الله عليه وسلم محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن...	نسب سيد ولد آدم رسول الله صلى الله عليه وسلم محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن...	Mukaddime Ravza-i Ūlâ Ol habîb-i ḥasîbün'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm zât-ı 'âlî şifâtlarından Âdem-i şafiyyu'llâha müntehî olan ensâb-ı tâhîratü'l-aşlâbı ve silk-i neseb-i şerîflerine müntemî olan etbâ' u aşhâbı beyânında olan bu bölümde alt başlıklar halinde Hz. Peygamber'in nesebi, hilyesi ve aşere-i mübeşşere hakkında bilgi verilmektedir.)

²⁰ Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997), 37.

بنو أعمام النبي و بنات أعمامه صلى الله عليه وسلم	بنو أعمام النبي و بنات عمات النبي عليه السلام		
عمات النبي صلى الله عليه وسلم أولاد بنات النبي صلى الله عليه وسلم	عمات النبي صلى الله عليه وسلم أولاد بنات النبي صلى الله عليه وسلم		
أولاد بنات النبي صلى الله عليه وسلم (Farklı sayfada)	أولاد بنات النبي صلى الله عليه وسلم		
أعمام النبي صلى الله عليه وسلم (Farklı sayfada)	أعمام النبي صلى الله عليه وسلم		
أولاد النبي صلى الله عليه وسلم (Farklı sayfada)	أولاد النبي صلى الله عليه وسلم	Ravza-i Sâniye (Hz. Peygamber'in erkek ve kız evlatları, zevceleri, torunları, amcaları, halaları, amca çocukları ve hala çocukları, sütanneleri ve sütkardeşleri, süthala ve sütdayıları alt başlıklarla bu bölümde yer almaktadır.)	
أزواج النبي صلى الله عليه وسلم (Farklı sayfada)	أزواج النبي صلى الله عليه وسلم		
و من النساء اللوات لم يدخلن أيضاً صلى الله عليه وسلم	و من النساء اللوات لم يدخلن أيضاً صلى الله عليه وسلم		
أحوال النبي صلى الله عليه وسلم و بنوهم من الرضاع وغيره	أحوال النبي صلى الله عليه وسلم و بنوهم		
الحارث أبو النبي صلى الله عليه وسلم من الرضاع أمهات النبي صلى الله عليه وسلم من الرضاع	الحارث أبو النبي صلى الله عليه وسلم من الرضاع أمهات النبي صلى الله عليه وسلم من الرضاع		
إخوة النبي صلى الله عليه وسلم من الرضاع	إخوة النبي صلى الله عليه وسلم من الرضاع		
بنو عمات النبي و بنات عماته صلى الله عليه وسلم	بنو عمات النبي و بنات عماته صلى الله عليه وسلم		
ابو القاسم محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مر بن قعب بن لوي بن غالب بن فهر وهو قريش.	ابو القاسم محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مر بن قعب بن لوي بن غالب بن فهر وهو قريش.		
	<ul style="list-style-type: none"> • خدام النبي صلى الله عليه وسلم • عبيد النبي صلى الله عليه وسلم • أماء النبي صلى الله عليه وسلم • أمراء النبي صلى الله عليه وسلم • كتاب النبي صلى الله عليه وسلم • عمال النبي صلى الله عليه وسلم • مآذني النبي صلى الله عليه وسلم 		Ravza-i Sâliye (Hz. Peygamber'in hizmetçileri, cariyeleri, kulları, bekçileri, müezzinleri, ümerâsı, saadet-i iktisâbı, âmilleri, vüzerâsı, Ashâb-ı küzât, alemdarları, yük yükleyicileri, şuarâsı, seferlerde

	<ul style="list-style-type: none"> • حجابه النبي صلى الله عليه وسلم • ساعته صلى الله عليه وسلم • حرسه صلى الله عليه وسلم • وزاؤه صلى الله عليه وسلم • قضاة صلى الله عليه وسلم • أمهات النبي صلى الله عليه وسلم • أصحاب شرطه ومقيمي الحد له • أصحاب أسرارهم صلى الله عليه وسلم • رعاه النبي صلى الله عليه وسلم • خازن داره والقائم على نفقته • حامل رايته صلى الله عليه وسلم • من كان يرحل دواعيهم السلام • شعراؤه صلى الله عليه وسلم • سلاحداريته صلى الله عليه وسلم • من كان يلي حمل نعاله عليه السلام • من أمن أصحابه وخطبه عليه السلام • هدايات سفره عليه السلام 	<ul style="list-style-type: none"> • develere hıdâ eyleyen hâdimleri, • imamları, hatipleri, atları, • develeri, sağmal hayvanları ve • savaş aletleri alt başlıklar halinde • bu bölümde yer almaktadır.)
	سلاح النبي صلى الله عليه وسلم	
	مراكب النبي صلى الله عليه وسلم	
	آلاته و آثاره النبي صلى الله عليه وسلم	
	<p>و هذا جدول يحتوي على وقائع النبي صلى الله عليه و سلم حين مباحث إلى وفاته</p> <p>(Bu bölüm, Resûlullah'ın peygamber olarak gönderilişinden vefatına kadar meydana gelen olaylardan, Hicrete kadar olan kısmının kronolojik olarak verildiği bölümdür.)²¹</p>	
	<p>هجرة النبي صلى الله عليه و سلم إلى المدينة المنورة المشرفة</p> <p>(Kronolojik anlatım Hicretten Resûlullah'ın vefatına kadar devam eder.</p>	

²¹ İslam dininde zaman kavramı ve kronolojinin önemi hakkında bkz. Recep Yılmaz, "Batıda ve Türk İslam Kültüründe Tarihsel Zaman Algısı", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2), (Ağustos 2022).

2.4.2. eş-Şeceretü'l-Muhammediyye ile Ravzatü's-Safâ'nın Örnek Muhteva Karşılaştırmaları

Cevvânî:	Nahîfî:
حجل	Hacel
(حجل) اسمها المغيرة ولا بقية لها أمها عمرة İsmi Müğire'dir. Ardılı yoktur. Annesi Ümmü Hamza'dır.	İsmi Muğîre'dür. Mâderi Hamza'nuñ vâlidesi Hâle-i Zühriyye'dür. Nesli munkatı'dur.
حمزة	Hamza
حمزة عمال النبي صلى الله عليه وسلم أَرْضَعَتْهُ نِسْوَةٌ مَوْلَاةٌ أَيْ بَيْلَهَبِ قَبْرَسُولاَ لِلْهَيْبِ صَالِحِهَا لَهَا عَلِيٌّ وَهِيَ سَلْمَى بَعْثِينَ Resûlüllah'tan dört sene önce Ebu Leheb'in mevlâsı Süveybe'nin emzirdiği, Peygamber Sallallâhü Aleyhi ve sellem'in amcası.	Seyyidü's-şühedâ Hamza Ehu'n-Nebiyi mine'r-razâ'ati ve 'ammeti şalla'llâhü te'âlâ 'aleyhi ve sellem Ebû Leheb'ün 'atıkası Süveybe nâm cāriye Resûl-i muhterem'den dört sene muqaddem cenâb-ı Hamza'yı emzirüp ba'dehü Resûl-i Ekrem'ün dahî şerefyâb-ı hıdmet-i irzâ'ları olduğu cihetden 'ammîleri Hamza dahî birâderân-ı rızâ'larından ma'düddur.
سبا	Sebâ
سبا السلمية بنت الصلت ابن حبيب ابن حارث ابن هلال ابن حزام ابن شمال ابنعوف ماتت قبل أن يصل إليها(حرام) Seba, Sülemi oğlu, Avf oğlu, Şimal oğlu, Hüzam oğlu, Hilal oğlu, Haris oğlu, Habib oğlu, Salt kızı, Peygamber kendisine ulaşmadan vefat etti.	'Avf es-Sülemî oğlu 'Osmân oğlu Hîrâm oğlu Hilâl oğlu Hârise oğlu Hâbîb oğlu Şalt kızıdır.

Tablolar hem başlıklar hem de muhteva yönünden karşılaştırılıp incelendiğinde *Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ*'nın, cüz'î farklılıklarla beraber *Şeceretü'l-Muhammediyye*'nin tercümesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıkların, müellifin ya bazı bilgileri tercümeyle lüzum görmeyerek eserine almamasından ya da kendi şiirleri ve edebî cümleleriyle eseri tezyin etmesinden kaynaklandığı görülmektedir.

Sonuç

Türkler, İslam medeniyetine girişlerinden bu yana bu medeniyete çeşitli alanlarda katkı sunmuşlar; bilhassa sanat ve edebiyat alanında birçok sanatkâr yetiştirmiş ve sayısız eserler vücuda getirmişlerdir. Üzerinde yaşadığımız coğrafyanın tarihine baktığımızda divan, tekke ve de halk edebiyatı eserlerinin böyle büyük bir mirasın ispatı olarak tezahür ettiği ve Türk İslam Edebiyatı denilen yekûnu ortaya çıkardığı görülür. Türk İslam Edebiyatını oluşturan bu büyük yekûn birçok

manzum ve mensur eseri ihtiva etmektedir. Söz konusu muhtevayı oluşturan manzum ve mensur eserlerin başında şüphesiz ki Allah ve Hz. Peygamber (sav.) sevgisine dair olanları gelmekte; adeta bu edebiyatın temel hususiyetini oluşturmaktadır. Bu minvalde makalemize konu olan Süleyman Nahîfî'nin *Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ*'sının da Rasulullah (sav.) ve onun şeceresini ihtiva etmesi yönüyle Türk İslam Edebiyatı'nın temel hususiyetlerini taşıdığı görülmektedir.

Bu eserin kaleme alınmasındaki temel sâik Osmanlı Padişahlarından IV. Mustafa'nın bir siyer-i nebî yazması hususunda 18. yy. şairlerinden Süleyman Nahîfî'yi teşvik etmesidir. Muhammed b. Es'ad el-Cevvânî'nin *Şeceretü Rasûlillah (eş-Şeceretü'l-Muhammediyye)* adlı eserinin tercümesi olan bu eser döneminin en velût müellifleri arasında yer alan Süleyman Nahîfî'nin edebî kudreti ve ilmi donanımı ile buluşarak *Ravzatü's-Safâ fi Sîretil'l-Mustafâ* hüviyetiyle Türk-İslam Edebiyatında müstesnâ bir yer edinmiştir. Eserin günümüze ulaşan iki nüshasından biri Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu 855 numarada, biri de aynı kütüphanenin Hamidiye Koleksiyonu 252/5 numarada yer alan nüshasıdır. Eserin Arapça aslı *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye*'nin Hicrî 1331 (31 Mart-7 Nisan 1913) tarihli taş baskısı ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı B-509 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Bu eserin basım tarihi Hicrî 1331 (31 Mart-7 Nisan 1913) ile el-Cevvânî'nin ölüm tarihi Hicrî 588 (1192) karşılaştırıldığında eserin el-Cevvânî'den 721 yıl sonra basıldığı görülmüştür. Eserin yazmasına ulaşılammış olunması el-Cevvânî'nin diğer eserlerinin araştırılmasına etken olmuş ve el-Cevvânî'nin eserlerinden biri olan *“et-Tuhfetü's-Şerife ve't-Turfetü'l-Münîfe”* nin *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* ile aynı eser olabileceği düşünülmüştür. Yapılan araştırmalar sonucunda *“et-Tuhfetü's-Şerife ve't-Turfetü'l-Münîfe”* nin Süleymaniye Kütüphanesi Lâleli Koleksiyonunda bulunan 2062/1, 2064 ve 2065 numaralı nüshalarına ulaşılmıştır. Nüshaları şekil ve muhteva yönünden incelemelerimiz sonucunda; Üç nüshada da Hulefâ-i Râşidîn'den, Peygamber efendimizin çocuklarından, eşlerinden veya aşere-i mübeşşere'den zikredilen isimlerin sıraları birbirleri ile benzer olarak tespit edilmiştir.

2062 ve 2065 nolu iki Laleli nüshasında belli bir cetvel takip edilmiş olup bu cetvellerde müstensihin kendisinden önce yazılan eserleri birebir kopyaladığı, sıra değişikliği vb. başka bir değişikliğe gitmediği görülmüştür. Her üç nüsha aynı olmakla beraber gerek yazım tarihi gerek üzerindeki düzeltmelere baktığımızda en düzenli nüshanın Laleli koleksiyonundaki 2064 numaralı nüsha olduğu görülmüştür. 2064 numaralı Laleli nüshası ile *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* arasında iki farklı durum tespit edilmiş; bunlardan biri *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* başlıklı metnin girizgâhında Türkçe kısa bir tanıtım metninin bulunması diğeri ise son kısımda yazma eserlerde Fevâid metinleri denilen bir dua metninin yer almasıdır. *eş-Şeceretü Muhammediyye* ile *et-Tuhfetü's-Şerife ve't-Turfetü'l-Münîfe* arasındaki diğeri ise *eş-Şeceretü Muhammediyye*'de ve *Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ*'da bulunan Ravzâ-i Sâlise'nin *et-Tuhfetü's-Şerife ve't-Turfetü'l-Münîfe*'de yer almamasıdır. Bu durum *et-Tuhfetü's-Şerife ve't-Turfetü'l-Münîfe* adlı esere Ravzâ-i Sâlise başlıklı bölüm eklenerek eserin genişletilmiş bir tabının *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye* adıyla ortaya çıktığını akla getirmektedir. Mevzubahis olan iki zaid kısmın dışında 2064 numaralı Laleli nüshası ile *Şeceretü'l-Muhammediyye* metninin hem isim sıraları hem de metin içerikleri yönüyle bire bir aynı olduğu ve her iki nüshada metinlerin nesep bilgisi ile başlamış olup Aşere-i Mübeşşere ile bittiği görülmüştür. Bu iki eserin metin içeriklerinin yanı sıra, sayfa süslemeleri ve sayfa tasarımlarının dahi birebir aynı olması *et-Tuhfetü's-Şerife ve't-Turfetü'l-Münîfe*'ye “Ravza-i salise” bölümü eklenerek *eş-Şeceretü'l-Muhammediyye*'nin ortaya konulduğu düşünülmektedir.

Hz. Peygamber'in hayatını konu alan bu esere muhteva olarak bakıldığında eserin emsallerinde görülen kronolojik hadiseler zincirinden ziyade Hazreti Peygamber'in yakınında bulunan ya da bir vesile ile O'nun (sav.) hayatında yer alan ashâbın, binek hayvanlarının ve hatta özel eşyalarının isim ve hikâyeleriyle birlikte zikredildiği görülmektedir. Bu durumdan Hz. Peygamber (sav.)'in, hayatına dokunan her şeye bir anlam yüklediği ve onlarla bir ünsiyet kurduğu anlaşılmaktadır. Hz.

Peygamber'in doğumundan vefatına kadar hayatının ve savaşlarının her safhasını ihata eden bu eserin türünün siyer olduğu kanaatine varılmıştır. Siyerle ilgili Asr-ı saadetten bu yana İslam dünyasında ve ülkemiz özelinde manzum ve mensur birçok eser kaleme alınmıştır. Süleyman Nahîfî'nin mısra, beyit ve rubâileriyle tezyin ettiği bu şecere Hz. Peygamber (sav.)'i tanımamıza katkı sağlamakla birlikte müellifin İslam düşüncesindeki tercihini de yansıtmaktadır. Nahîfî, tercümesinde *Şeceretü'l-Muhammediyye*'yi esas almakla birlikte birebir tercüme yapmamış, asıl esere bağlı kalarak eserini ilmi ve edebî bir dil ile yazmış; kimi yerlerde konuya uygun mısra, beyit ve rübai kullanarak monotonluktan çıkarıp edebî yönden zenginleştirmiştir. Böylece müellif *Ravzatü's-safâ*'yı telif bir eser hüviyetine kavuşturmuştur.

Kaynakça

- Banarlı, N. Sami. "Nahîfî", *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. 2/779-781. Ankara: MEB Yayınevi, 1987.
- Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. 2 Cilt. Ankara: Bizim Büro Basım Yayın, 2009.
- Dilçin, Cem. *Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Melâmîlik ve Melâmîler*. İstanbul: Milenyum Yayınları, 2011.
- Karavelioğlu, Murat Ali. "Nahîfî-Süleyman", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim 30 Mayıs 2021. www.turkedebiyatidisimlersozlugu.com.tr
- Kâtib Çelebi. *Keşfü'z-zünûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*. nşr. Kilisli Muallim Rifat-Şerefeddin Yaltkaya. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2017.
- Nahîfî, Süleyman. *Ravzatü's-safâ fî Sîreti'l-Mustafâ*, (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, 855), 1-68.
- Öz, Mustafa. "Cevvânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/464. İstanbul: Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Rosenthal, Franz. *The Encyclopedia of Islam*. Leiden, 2019.
- Şâmî. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf Şâlihî. *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ibâd*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-ilmîyye, 1414/1993.
- Uzun, Mustafa İsmet. "Nahîfî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/297-299. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Yılmaz, Recep. "Batıda ve Türk İslam Kültüründe Tarihsel Zaman Algısı", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2), (Ağustos 2022), 899-912. DOI: 10.18506/anemon.1052023
- Zirikî, Hayreddîn. *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim li-Eşheri'r-Ricâlî ve'n-Nisâ-i min'l-'Arab ve'l-Müsta'ribîn ve'l-Müsteşrikîn*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-'İlmi'l-Melâyîn, 2002.